

Drømmene formidler minner

Fem år gammel ble Terje etterlatt i Stockholm sammen med søsknene, mens foreldrene var på oppdrag i London. Han husker lite fra denne tiden, men med forbausende presisjon forteller drømmene ham om byens gater og steder.

TEKST

Terje Galtung

PUBLISERT 7. januar 2009

Jeg er født i juni 1938 og vokste opp med legeforeldre, søster født i 1932 og bror født i 1935. Fram til februar 1943 bodde vi i en leilighet i Oslo. Min far hadde i mange år før krigen forsket på fattiges ernæringsforhold ved siden av sitt arbeid med tuberkulose. I 1940 ble han av de tyske myndighetene oppsagt fra sin stilling som tuberkuloseinspektør ved Medisinaldirektoratet (det senere Helsedirektoratet). I 1943 ble han kalt til London av den norske regjeringen der, for å bidra med sin kompetanse i planleggingen av ernæringstilførselen i landet etter krigen samt informere om den rådende ernærings situasjonen så langt i krigen.

TIL SVERIGE: Som personene på bildet måtte også familien Galtung flykte fra Norge under krigen. Foto: Norges Hjemmefrontmuseum.

Til Stockholm

Far og min mor bestemte seg for å ta med seg oss barna med sikte på at vi alle skulle dra til England. I februar 1943 tok vi tog til Halden. Vi barna hadde fått vite at vi skulle på «forkjølelsesferie» for ikke å røpe hva formålet med reisen egentlig var. Fra Halden dro vi først et stykke med bil før vi tok bena fatt over grensen. Jeg for det meste i ryggsekken til henholdsvis min far og en grenselos. Vi ble tatt imot ved flyktningmottaket på Ed, og reiste videre til Stockholm. Min far reiste raskt videre til London, mens vi andre ble igjen. Det hadde vært så mange nedskytinger av flyene til England at det var blitt nedlagt forbud mot transport av personer som ikke strengt tatt var nødvendige i England. Mor og vi barna ble derfor værende i Sverige. Nordmenn i Sverige måtte for det meste bo utenfor Stockholm. Vi fikk bli boende i byen fordi min mor arbeidet som lege ved den norske legasjonen. I september 1944 dro også hun til London og ble der ca. et halvt år før hun kom tilbake til oss.

Ved krigens slutt kom far til Stockholm, og i juni dro vi sammen til Oslo med tog. Vi flyttet inn igjen i leiligheten som tyskerne hadde overtatt da vi flyktet. Mine foreldre gjenopptok sine jobber, far i Helsedirektoratet, og mor sin legepraksis og deltidsstilling ved Mødrehygienekontoret, og selv begynte jeg på skolen. Jeg hadde aldri noen

opplevelse av at jeg levde i en «rett-etter-krigen-tilværelse», bortsett fra et skadeskutt Victoria Terrasse, noen skyteskår i byen og patroner vi samlet på.

Flytting og splittelse

I Stockholm bodde vi hele tiden sammen med andre familier. De første månedene hos én, deretter en annen norsk familie. Derfra flyttet vi til en svensk familie, mor og sønn (ett år yngre enn meg), kollegavenner av mine foreldre. Der bodde vi ett år fram til min mor reiste til London. Da ble vi splittet, slik at min søster flyttet til en velstående svensk familie i et stort hus, mens min bror og jeg bodde i fosterhjem hos en norsk kollega og hennes to barn (en gutt ett år eldre enn meg og en gutt to år yngre enn meg) samt en hushjelp i en treroms leilighet. Faren i familien deltok aktivt i krigen og bodde ikke sammen med oss. Vi fire gutter på ett rom, hushjelpen på et annet, og fostermor sov på stua. Hun arbeidet heltid ved den norske legasjonen. Da min mor kom tilbake fra London, bodde vi først sammen med henne hos én norsk familie og deretter en annen. Alle stedene jeg bodde, ligger innenfor samme bydel, Hammarby. På det meste er det ca. 2 km i avstand mellom dem.

FOSTERBØRDRE: Mens foreldrene var i London, ble søsknene Galtung boende i Stockholm. En tid bodde brødrene hos norske Liss Bang-Hansen og hennes to sønner Pål og Kjetil. Bak står Kjetil (t.v.) og Terjes lillebror. Foran Terje (t.v.) og Pål. Bildet er tatt høsten 1944. Foto: Privat.

Sanne drømmebilder

Selv har jeg ingen minner fra krigen om noen personer, hva jeg eller andre gjorde, eller hvordan det så ut inne i boligene. Det eneste jeg har klare bilder av, er hvordan det så ut utenfor husene og i gatene mellom dem. I mange år etter krigen hadde jeg drømmer, hvor disse gatene og stedene dannet rammer for drømmene. Innholdet i drømmene for øvrig har jeg ingen erindring om. I løpet av mine fem år i psykoanalyse (fra 1964 til 1969) spilte de ikke noen rolle.

Da jeg 22 år gammel sammen med min søster reiste tilbake til Stockholm og Hammarby, ble jeg straks konfrontert med mine dagklare bilder av gatene og stedene, og nesten alt var som jeg hadde forestilt meg. Inntil da hadde jeg bare en vag anelse om at drømmebildene hadde et slikt reelt opplevelsess grunnlag, ikke at de var så objektivt riktige. Det eneste som var forandret, var den nye tunnelbanen som nå går gjennom området, og noen nye hus. Jeg har i årene senere gjentatte ganger reist tilbake for å vandre rundt i gatene, og stadig opplevd at det er mine tidligste bilder av gatene som sitter sterkest fast, og som konfronteres av forandringene. Det som særlig forundrer meg, er at jeg så tidlig som i 5-6 års alder kunne danne meg et tilnærmet korrekt indre kart over et så vidt stort område, hvordan stedene ligger i forhold til hverandre, hvilke retninger, gatehjørner, bakker, beplantede områder osv. Det er ingen mennesker i bildene, ei heller noen følelsesmessige kvaliteter. Jeg har alltid senere opplevd meg som en gategutt, og trives med å trave gatelangs i både kjente og ukjente byer, finne fram på ukjente steder.

Minneglimt

Der tunnelbanen nå ligger, husker jeg fortsatt helt klart hvordan ugresset vokste der arbeidet med byggingen av tunnelbanen allerede var i gang. Når jeg senere har luktet en spesiell type vått ugress om høsten, har bildene av dette stedet fra Hammarby straks dukket opp igjen.

Jeg er blitt fortalt at jeg i en lang periode under krigen hver dag fikk med meg matpakke for å gå på «arbeid» sammen med et arbeidslag med hest og vogn som arbeidet på tunnelbaneprosjektet. De lot meg tydeligvis være med, men selv husker jeg ikke noe av det. Jeg vet ikke om det er noen sammenheng mellom de erfaringene og min alltid senere opptatthet av all gravevirksomhet i gater og byggetomter.

Jeg er også blitt fortalt at jeg i en periode gikk i barnehage, men har ingen erindring om det, annet enn at jeg tror jeg slo ut begge fortennene på trappen der, og jeg har et bilde om geléklumper med blod som kommer ut av munnen min. Jeg kan fortsatt peke ut inngangen til barnehagen, hvor det nå er en bolig. Det var norsk skoleundervisning for norske flyktningbarn noen ettermiddager i uka, og som jeg noen ganger fikk delta i. Språket mitt ble i løpet av disse årene en blanding av svensk og norsk, «svorsk».

Hver gang jeg i årene etter har hørt gamle radioopptak fra krigen med åpningstonene fra Beethovens 5. symfoni etterfulgt av Øksnevads «Dette er London», går det ilinger

gjennom meg. Jeg kan ikke huske noen episode fra krigen hvor jeg hørte dette, men tenker at vi hørte på nyhetene hver kveld, og da skulle det være stille.

Jeg - en betrakter

Jeg har en ganske god orienteringssans, er opptatt av å ha oversikt over min situasjon og bevare selvkontroll. I hvilken grad dette er medfødte evner eller overlevelsestrategier som har utviklet seg til sentrale sider ved meg, vet jeg ikke. Mange ganger har jeg hatt god nytte av det. Jeg er aldri så engasjert i noe at jeg ikke samtidig har en bevissthet som registrerer meg selv og ting rundt meg.

Jeg har en tendens til å tilpasse meg omstendighetene, ønsker i liten grad å være eksplisitt om egne behov, er ofte heller ikke i stand til å bevisstgjøre meg disse for meg selv. I min oppvekst uttrykte jeg ofte «det er det samme for meg». Jeg står nok fortsatt mye for den samme holdningen, noe som til tider kan irritere mine nære omgivelser. Jeg tror at jeg er relativt grei i sosiale sammenhenger, men usikker så lenge rammen ikke er klar. Jeg opplever meg mer som en betrakter enn en aktør i sosiale sammenhenger, og trekker meg gjerne tilbake.

Når det gjelder yrkesvalg og arbeid, har jeg ingen opplevelse av at det er noen sammenheng mellom disse og mine krigsopplevelser, som altså i min hukommelse ikke hadde noe krigsinnhold. At jeg har endt opp med å arbeide med barn i vanskelige livssituasjoner (skilsmisse og omsorgssvikt), oppfatter jeg som «tilfeldig», ut fra problemstillinger som er kommet til meg. Jeg er åpen for at jeg selv har valgt å bli hengende ved den type arbeidsoppgaver vel så mye ut fra at rammer og oppgaver er klarere enn i annet klinisk arbeid. Det er kanskje en sammenheng mellom min vedvarende hukommelse og interesse for de ytre rammer og de tydelige oppgavene som en sakkyndig utreder har?

AV TERJE GALTUNG

Født i Asker, 30.06. 1938, oppvokst i Oslo. Bodde i Stockholm i 1943-1945.

Utdannet cand. psychol. ved Univer-sitetet i Oslo i 1964.

Spesialist i klinisk psykologi 1970. Har siden 1980 hovedsakelig arbeidet med barnevern, barnefordeling og familieproblemer.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 46, nummer 1, 2009, side 66-68

TEKST

Terje Galtung, psykolog

